

*Авер'янов О.В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: д.е.н., професор Зайченко В.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження обумовлена критичною потребою адаптації українських підприємств до умов ведення бізнесу в екстремальних ситуаціях. Воєнний стан, введений в країні, значно впливає на всі аспекти економічної діяльності, створюючи ряд унікальних викликів і перешкод для інновацій. Перш за все, такі обставини вимагають від підприємців швидкого перегляду існуючих бізнес-моделей, впровадження нових технологій та розробки адаптивних стратегій, що враховують змінені умови ринку та логістики. Однак, воєнні дії породжують значні перешкоди для інновацій, серед яких: руйнування інфраструктури, обмеження доступу до ресурсів, втрата ринків збуту, складнощі з привласненням капіталу та нестабільність у законодавчому полі. Додатково, необхідно врахувати зміну споживчих пріоритетів та потреб, що також має великий вплив на процеси інноваційного розвитку. В умовах воєнного стану важливість інноваційних проєктів, зокрема тих, що спрямовані на підвищення безпеки, енергонезалежності та оперативного реагування на кризові явища, суттєво зростає. У цьому контексті, дослідження направлене на ідентифікацію основних бар'єрів та перешкод для інновацій, формування ефективних підходів до їх подолання та розробку рекомендацій для держави та бізнесу стає вкрай актуальним і має велике практичне значення. Таке дослідження сприятиме підтримці та розвитку підприємницького сектору, а також зміцненню економічної стійкості України в умовах триваючого конфлікту.

У оновленій редакції Закону України «Про інвестиційну діяльність» було зазначено, зокрема, що «інноваційною діяльністю є сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» (який уже був ухвалений 04.07.2002 р.) з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності» [6].

Під час аналізу різноманітних джерел виявлено, що поняття «розвиток» інтерпретується з різних перспектив. В узагальненому контексті, розвиток описується як процес удосконалення системи або об'єкта, що включає збільшення його життєздатності, розширення можливостей для продовження функціонування, а також підвищення адаптивності до зовнішніх та внутрішніх факторів. Деякі дослідники вважають, що розвиток є здатністю соціально-економічної системи до структурних змін, тоді як інші акцентують увагу на самому процесі такого вдосконалення [5, с. 95]. Важливо розглянути економічну

суть «інноваційного розвитку», адже цей процес істотно впливає на підприємницьку активність і має значне значення для суб'єктів господарювання.

Відомі науковці В. Геєць, В. Семиноженко та А. Гальчинський інноваційний розвиток розглядають як пріоритет нової економічної політики країни, спрямованої на забезпечення довгострокового промислового зростання [2, с. 60].

С. Ілляшенко зазначає, що процес інноваційного розвитку доцільно передусім розглядати з позицій конкретного суб'єкта підприємництва, яке займається господарською діяльністю у взаємодії з постачальниками сировини і матеріалів, конкурентами, торговими посередниками, споживачами тощо у конкретних економічних, політичних, екологічних, правових та інших умовах [4].

Вважаємо, що інноваційний розвиток в широкому розумінні охоплює різноманітні процеси, стратегії та практики, що спрямовані на впровадження нововведень – таких як ідеї, продукти, послуги, технології та методи. Ці нововведення мають на меті відкриття нових можливостей, збільшення конкурентоспроможності, а також підвищення якості життя в країні. Специфічно, інноваційний розвиток у сфері підприємництва можна розглядати як комплексний багатоетапний процес. Він включає впровадження інноваційних рішень та стратегій у підприємницьку діяльність, метою яких є підвищення загальної ефективності, покращення фінансових показників, а також зміцнення конкурентоспроможності і стійкості бізнесу. Розуміння цього аспекту є критично важливим для України, особливо в умовах сучасних глобальних викликів та воєнних загроз.

Для стимулювання підприємництва в Україні, особливо важливі наступні концептуальні аспекти інноваційного розвитку:

1. Науково-дослідницька діяльність (розвиток наукових інститутів і університетів, а також фінансування досліджень та співпраця між науковцями та приватним сектором є критично важливими для генерації інновацій);

2. Технологічний розвиток (впровадження новітніх технологій та методів виробництва може значно підвищити продуктивність і забезпечити конкурентні переваги на ринку);

3. Підтримка стартапів та малих підприємств (надання фінансової підтримки, доступу до ресурсів і інфраструктури для розвитку інновацій є особливо важливим для малого бізнесу);

4. Правовий захист інтелектуальної власності (забезпечення прав на інтелектуальну власність сприяє інноваціям, оскільки він захищає права винахідників);

5. Якісна освіта та підготовка кадрів (доступ до високоякісної освіти та інтеграція освітніх програм із потребами бізнесу і науки є важливою передумовою для інноваційного розвитку);

6. Міжнародна співпраця (обмін знаннями та технологіями з іншими країнами відкриває нові можливості для розвитку і дозволяє компенсувати внутрішній дефіцит ресурсів);

7. Культура інновацій (формування внутрішньої культури, яка вбачає в ризиках і невдачах можливість для розвитку, критично важлива для підтримки інноваційного духу в підприємстві);

8. Стратегічне планування (розробка специфічних планів та інноваційних стратегій допомагає алігнувати інноваційні ініціативи з більш широкими бізнес-цілями та стратегіями розвитку країни).

Ці аспекти складають основу для зміцнення інноваційної екосистеми в Україні, сприяючи її економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності на міжнародній арені [3].

Через військові конфлікти та значне пошкодження інфраструктури та логістичних мереж, підприємництво в Україні зіткнулося з численними викликами. Ці перешкоди, які детально представлені на рисунку 1, включають кілька ключових проблем, що вимагають невідкладного вирішення.

Рис. 1. Основні перешкоди діяльності та розвитку підприємництва в Україні (%)

*Узагальнено автором на основі джерела [1, 3].

Інноваційний розвиток підприємництва в умовах воєнного стану в Україні стикається з рядом суттєвих перешкод, які потребують детального визначення та обґрунтування для розробки ефективних стратегій подолання. Нижче у таблиці 1 перераховано ключові бар'єри та надано їх обґрунтування.

Таблиця 1

Ключові перешкоди на шляху інноваційного розвитку підприємництва в умовах воєнного стану в Україні

№п/п	Перешкода	Обґрунтування
1	2	3
1	Проблеми з логістикою та поставками	Інфраструктурне руйнування та перебої у транспортних мережах ускладнюють доставку ресурсів.
2	Обмежений доступ до фінансування	Економічна нестабільність знижує можливості отримання кредитів та інвестицій.
3	Збільшення операційних витрат	Потреба в додаткових витратах на безпеку та альтернативні логістичні шляхи підвищує загальні витрати.

1	2	3
4	Відтік кадрів	Військові дії та економічні труднощі сприяють еміграції кваліфікованих працівників.
5	Зниження внутрішнього попиту	Економічний спад та зниження доходів населення ведуть до падіння споживчого попиту.
6	Юридичні та регуляторні зміни	Нові законодавчі обмеження та вимоги можуть обтяжувати ведення бізнесу.
7	Психологічний вплив	Невизначеність та стрес негативно впливають на готовність до ризику та інноваційну активність.
8	Проблеми з міжнародною торгівлею	Санкції та обмеження ускладнюють експорт-імпортні операції.
9	Розрив у цифровій інфраструктурі	Руйнування або втрата цифрової інфраструктури ускладнює онлайн бізнес-операції, цифрову комунікацію та обробку даних.
10	Переривання в освітньому процесі	Нестабільність та необхідність евакуації впливають на якість та доступність освіти, критичної для підготовки інноваційних кадрів.

Загальний висновок з аналізу перешкод на шляху інноваційного розвитку підприємництва в умовах воєнного стану в Україні вказує на складність та множинність викликів, з якими зіштовхуються українські підприємства. Ці виклики охоплюють широкий спектр аспектів – від логістичних перешкод та обмеженого доступу до фінансування до відтоку кваліфікованих кадрів та юридичних змін. Крім того, значні впливи мають психологічний стан населення, перерви в освітньому процесі та розриви у цифровій інфраструктурі.

Ці перешкоди ускладнюють здатність підприємств до інновацій та підтримки стабільного росту, роблячи нагальною потребу в адаптації та швидкому реагуванні на змінні умови. Важливість розробки комплексних стратегій, які включатимуть урядову підтримку, міжнародну співпрацю та залучення місцевих ресурсів для подолання цих перешкод, є очевидною. Забезпечення фінансової, логістичної та моральної підтримки підприємствам може допомогти зміцнити їх інноваційний потенціал та сприяти відновленню та подальшому розвитку національної економіки.

Таким чином, подолання цих перешкод є критичним для підтримки стійкості та інноваційної активності підприємництва в Україні, особливо в контексті продовження воєнного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні. *Career Hub*. URL: <http://surl.li/fobuq>.
2. Гальчинський А.С., Геєць В.М., Семиноженко В.П. Україна: наука та інноваційний розвиток. Київ, 1997. 66 с.
3. Гонтарева І.В., Свтушенко В.А., Михайленко Д.Г. Особливості розвитку підприємництва в умовах військових дій та повоєнного відновлення України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. (7). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-03-04>.

4. Ілляшенко С.М. Стратегічне управління інноваційною діяльністю на підприємстві на засадах маркетингу інновацій. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 12. С. 111-119.
5. Куцеконь Л.О. Методологічні засади інноваційного розвитку підприємств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів природокористування України*. 2011. № 168. С. 194-198.
6. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ (зі змінами). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

УДК 336.011:330.1

*Безп'ятко О.А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: д.е.н., професор Дороніна О.А.)
ДонНУ ім. Василя Стуса*

ВПЛИВ КОГНІТИВНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ НА ПРИЙНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ

Постановка проблеми. У сучасному світі фінансові рішення відіграють ключову роль у житті кожного економічного агента, визначаючи рівень його добробуту, стабільність та можливості для майбутнього. Проте ці рішення часто базуються не лише на обґрунтуванні економічної раціональності, але й підпадають під вплив когнітивних упереджень – систематичних помилок у мисленні, які спотворюють сприйняття інформації та призводять до ірраціональної поведінки. Когнітивні упередження, такі як надмірна самовпевненість, ефект якірної прив'язки, упередження доступності, значно впливають на фінансові рішення споживачів, викликаючи непередбачувані економічні наслідки як на мікро-, так і на макрорівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми поведінкової економіки та впливу когнітивних упереджень на прийняття рішень досліджуються багатьма вченими. У роботах Безгіна К.С. та Ушкальова В.В. [1] акцентовано на ключових аспектах поведінкової економіки, які формують економічну поведінку споживачів у різних умовах. Капраль О.Р. та Яричевська Я.І. [2] аналізують когнітивні викривлення, які мають значний вплив на бізнес та економіку, і пропонують шляхи їх врахування в управлінні. Мамчин М.М. та Яричевська Я.І. [3] висвітлюють зміни у споживчій поведінці в умовах економічної нестабільності, акцентуючи увагу на ролі упереджень у цьому процесі.

Метою дослідження є вивчення впливу когнітивних упереджень на прийняття фінансових рішень, розробка експериментальних підходів до аналізу поведінки споживачів, а також розробка практичних рекомендацій для мінімізації негативного впливу цих упереджень.

Основна частина. Когнітивні упередження є фундаментальною проблемою в дослідженні поведінкової економіки та фінансів. Ці систематичні помилки мислення виникають через обмежену когнітивну здатність людини опрацьовувати складну інформацію, необхідну для прийняття рішень. Вони впливають на широкий спектр фінансових рішень, починаючи від вибору